

НАШІ ПУБЛІКАЦІЇ

Олександр Ткачук (Тернопіль)

ББК 83.3 (4 Укр)

УДК 82-312.1.

Рецепція Юрія Шевельова творчості Маркіяна Шашкевича

Юрій Шевельов – видатний український гуманітарій ХХ століття, мовознавець, літературознавець, славіст, історик української літератури та мови. Особливо помітною є його праця «Внесок Галичини у формування української літературної мови» [Шевельов 1996], його зацікавлення історією розвитку романтизму в українському письменстві першої половини ХІХ століття. Досить згадати його працю «Інший романтик, інший романтизм» [Шерех 1993], в якій він зіставляє в порівняльному аспекті романтизм Тараса Шевченка і Михайла Петренка. Шевельов відкинув погляд, за яким Петренко прагнув не так наслідувати автора «Думи мої, думи мої», як «боронити своєрідність своєї поезії і обстоювати її право на існування. Взнявши перші рядки з поезії-маніфесту Шевченка, Петренко спрямував свій вірш протилежно» [Шерех 1993: 34]. На погляд вченого, в обох поетів були протилежні естетичні концепції людини і світу, що свідчать про інший різновид романтизму, що його у своїй дискурсивній практиці запроваджував Петренко: «У Шевченка – концепція поета, що підпорядковує свої думки і свою творчість своїй країні. Крізь особисту лірику проходить і вибивається на поверхню національно-історична романтика. Цьому Петренко протиставить концепцію суб'єктивної і тим самим загальнолюдської лірики. Вступний вірш його стверджує те, що є пафосом усієї його відомої нам творчості: не колектив, а я, моя душа, мої переживання, які є водночас переживаннями універсальної людини, мій світ, що є світом універсальної людини; не драма національної субстанції в конкретних історичних обставинах, а трагедія внутрішнього конфлікту, закладеного в самій істоті людської душі» [Шерех 1993: 35 – 36].

У цьому річищі розвитку романтизму Ю.Шевельов розглядав творчість Маркіяна Шашкевича у статті «Суворя

школа (Сто років з дня смерти Маркіяна Шашкевича)», яка була оприлюднена в часописі «Наші дні». – 1943. – Ч.3. Відомо, що цей ілюстрований місячник літератури, мистецтва, культури виходив у Львові з кінця 1941 до половини 1944 року. Його головним редактором була М.Струтинська, а співредакторами – С.Гординський і М.Шлемкевич. У часописі співпрацювали такі видатні митці, як І.Багряний, Д.Гуменна, Н.Королева, Ю.Косач, Ю.Липа, А.Любченко.О.Оглоблин, Т.Осьмачка та Ю.Шерех-Шевельов [Енциклопедія українства 1996, 5: 1746].

Ю.Шевельов у статті «Суворя школа» вважав, що М.Шашкевич «стояв коло колиски новоутворюваної літературної мови на Галицькій Україні», прокладаючи нові шляхи новій літературі, твореної на основі народної мови. Автор назвав поета «піонером нової української літератури в Галичині», невтомним експериментатором, який за допомогою народної мови розширював жанровий репертуар нової літератури, стильову палітру, щоб показати її спроможною відтворити широку гаму почуттів, гнучкість вислову. Особливу увагу Шевельов приділив перекладам Шашкевича, який відточував кожен образ, формувал і виробляв «гнучкість літературної мови і жанрове багатство літератури», демонструючи її широкі образні і зображальні можливості: «Цим треба пояснити виняткову точність Шашкевичевих перекладів, точність, що часом доходила до перенесення сужих слів з оригіналів (*будало* – з серб. Дурник – у сербських народних піснях...), а вже синтаксичні звороти й образність перекладач відтворює якнайточніше. Це свідомий підхід, а не наслідок невправності або невмилоисти – в цьому переконує нас переклад «Замку Каньовського» С.Гощинського». Адже М.Шашкевич прагнув відтворити «дух руський», що панує в художньому світі твору, одягаючи його світ у «руські форми».

На думку дослідника, Шашкевич був наділений власним творчим обличчям, тому його художній доробок різноманітний, художньо цілісний: він був наділений «великим тактом, обережністю, стилістичним і поетичним відчуттям», переплавляючи образи у сміливі метафори, порівняння, які є ліричними, сміливими та оригінальними. «Не тільки змістом, ідейним спрямуванням своїх творів, а й упертою працею над мовою, над збагаченням можливостей української літератури,

тією суворою школою, в яку добровільно пішов поет і де був одночасно і вчителем, і учнем, заслужив він ту пошану, що оточує його ім'я в серцях народних».

Особливу увагу приділив учений семантиці образного світу творів поета, його умінню синтезувати конкретні поняття з абстрактними, виходячи за рамки поезики народної пісні. Так, в елегії «Над Бугом» Шашкевич поєднав конкретний заголовок із «загально неозначеними описами». Витворений автором образний світ пронизаний суб'єктивною модальністю, неповторною інтонацією. Автор статті констатував: «Отже, вияв суб'єктивних настроїв – чи то тихої журби, чи то тужного одчаю-розпуки, чи бадьорого заклику до боротьби («Слово до чителів руського язика»... – такою була поезія М.Шашкевича)». Дослідник влучно схарактеризував своєрідність творчої манери автора «Веснівки», «Згадки», романтичну концепцію двосвітності, романтичні мотиви мотив туги, меланхолії, журби. Творча особистість М.Шашкевича виявила себе в романтичній новелі «Олена», в безпретенсійній лриці, написаної в річищі народної пісні («Вірна»), в пристрасній патетиці «Псалмів Русланових», у ніжній і сентиментальній мелодії романсу «Туга за милою», у медитативно-філософському сонеті «Мисль піднебесну двигчи».

Стаття Ю.Шевельова цікава вдумливим осмисленням місця М.Шашкевича в національно-духовному відродженні народу: «Многобічністю своєї діяльності Шашкевич заклав справжні невмирущі підвалини відродження своєї нації», – зробив висновок учений.

Література: *Енциклопедія 1996:* Енциклопедія Енциклопедія українознавства. – Т.5. – Львів: Наукове товариство імені Шевченка у Львові, 1996. – 1999 с.; *Шевельов 1996:* Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. – Львів - Нью-Йорк, 1996. – 189 с.; *Шерех 1993:* Шерех Ю. Третя сторожа. Література. Мистецтво. Ідеології. – К.: Дніпро, 1993. – 589 с.